

Mire tanítanak a szovjet fakitermelési tapasztalatok

KÁLDY JÓZSEF

A fakitermelés munkája nemcsak a fa ledöntését foglalja magában, hanem a fának felkészítését egészen addig, ameddig a faanyag rakodókra jut. A fakitermelés tehát az erdőgazdasági munka zömét jelenti.

Sokan úgy gondolják nálunk, hogy a fakitermelés gyakorlata már kialakult és nem lehet szó újról ezen a területen, legfeljebb arról, hogy egyes munkákat gépiérről végezzünk el, de módszerekben, technológiában nem jöhet új. Nem is tesznek semmit az eddig alkalmazott technológia megváltoztatására.

A Szovjetunió erdőgazdaságainak fakitermelési gyakorlata, a maga nagyszerű eredményeivel, megcáfolta ezt az álláspontot és annyi újat, magasabbrendűt hozott ebben a termelési ágban is, amellyel alapjaiban forradalmasította és továbbfejlesztette a fakitermelés munkáját. A szovjet erdőkben, a fakitermelés munkájában alkalmazott új technológia, ezért épp ott ad a magyar erdőgazdaságnak iránymutatást és megoldásokat, ahol hibáink vannak, ahol megrekedtünk, ahol továbbmenni nem tudunk.

Mi ez az új, amit eddig tanultunk s amit egyre kiterjedtebben, bátran alkalmaznunk kell:

A faanyag feldolgozását tömellől erdei rakodóra kell összpontosítani. Ezzel a munkamódszerrel érvényesül az erdei munkában a *gyáripari szervezés alapelve: a dolgozók közös munkahelyen való összpontosítása és a termelés megszakítatlansága*. Lehetővé válik a szocialista ipar nagyüzemű munkafeltételeinek biztosítása, a dolgozók szociális és kulturális igényeinek a kielégítése, a több és jobb minőségű iparifa termelése, olcsóbb és termelékenyebb munka.

A szovjet gyakorlat beigazolta, hogy a *fakitermelés egyes fázisai között igen szoros kapcsolat van*: nem különálló munka a fadöntés, a közelítés, rakodás. Ezért a termelés valamennyi műveletét össze kell kapcsolni egy átfogó technológiával: a szalagszerű munkával. Ez a biztosíték arra, hogy a rakodókra összpontosított termelés folyamatosan el legyen látva nyersanyaggal.

A szalagszerű munka és a *feldolgozás összpontosítása azt eredményezi, hogy nem marad befejezetlen a termelés*. Nem marad hónapokig tömellel a faanyag. Hogy ennek erdőművelés szempontjából, a faanyag minőségének megóvása érdekében mi a jelentősége, azt hiszem mindenki ismeri az elmúlt évek gyakorlatából, amikor hosszú hónapokig ottmaradt az erdőben a faanyag kiszállítatlanul. Ha mostanában végigjárjuk a fűrészüzemeinket, akkor az erősen gombás, minőségében romlott rönkök meggyőznek arról mindenkit, mit jelent a befejezetlen termelés.

A *szalagszerű munka csökkenti*, legnagyobb mértékben kiküszöböli, a *segédmunkákat*. Szükségtelenné válik a faanyagnak tömellelti készletezése, sarangolása, egy-egy rönkhöz nem kell ismételtlen hozzányúlni és így egy csomó haszontalan munkát végezni. Rakodóra összpontosított termelés lehetővé teszi, hogy a faanyag többszöri rakogatás nélkül abba a máglyába jusson rögtön, amelybe választékánál fogva tartozik. Ezzel kiküszöbölhetők, a nálunk olyan jellemző, nagyon magas rakodói költségek.

A szovjet *fakitermelés munkamódszere példát ad a munkások helyes elosztására is*. A szalagszerű munka egyes fázisainak egybekapcsolódása megszünteti azt, hogy egy-

egy munkánál sokan, másutt kevesen legyenek, mert olyan munkafegyelmet kíván meg, ami ezt lehetetlenné teszi. Kiküszöböli azt a hibát is, hogy a fakitermelésnél egyszer a szükségesnél több dolgozót foglalkoztassanak az erdőgazdaságok, máskor pedig a szükséges létszámot se biztosítsák, ami pedig a fakitermelés önköltségét igen károsan befolyásolja. Ezek a hibák a mi fakitermelési munkánkra igen jellemzőek. Fakitermelési feladatainkat sokszor nem a teljesítmények emelésével, jobb szervezéssel, hanem időnként bedobott nagy létszámmal kívánjuk megoldani. Ezért alacsony a munka termelékenysége.

A szovjet erdőgazdaság fakitermelése példát mutat arra is, hogy a fakitermelés ott történjék, ahol vághatókorú faállomány van. A Szovjetunióban a nagy Honvédó Háborúban és az utána következő időszakban, a kevéssé erdősült vidékekre, az összes fakitermelés 50%-nál több esett és meghaladta az erdőgazdasági szervek által kiszámított elméleti vágásterületek nagyságát. Ezt a hibát kiküszöbölték és biztosították, hogy már az 1952. évben a kevéssé erdősült vidékekre, a fakitermelésnek csupán 32%-a jutott és a fahasználatokat a fában gazdag vidékekre helyezték át.

A mi fakitermeléseink megtervezésében még sok a hiba ebben a tekintetben is. Egyes területek túlzottan vannak fahasználattal megterhelve, míg mások többet bírnának. Baranya megye pl. 3,3 átlagnövedékkel szemben 4,35 termel. Vas 3,7-tel szemben 4,7-et, Szolnok 1,6-ot 4,8-al szemben. Ezzel szemben Nógrádmegye 2,9 átlagnövedékkel szemben 2,00-t, Tolna 5,8-al szemben 5,0-öt, Csongrádmegye 3,2-vel szemben 1,16-ot termel.

A szovjet fakitermelésben nagy gondot fordítanak a vezetés műszaki színvonalának emelésére is. Volt időszak, amikor a Szovjetunióban a mérnökök nagyrésze a minisztérium, főigazgatóságok, trösztök szervezetében dolgozott. Ezt a hibát kiküszöbölték és biztosították a mérnökök, műszaki káderek helyes elosztásával, hogy elsősorban a termelőüzemek legyenek ellátva mérnökökkel.

A műszaki káderek helytelen elosztása nálunk is jellemző egyes területeken. Sok helyen nincs műszaki káder ott, ahol pedig a nagy feladatok jelentkezése ezt szükségessé tenné. Ezt a hibát ki kell küszöbölni és a vezetőknek biztosítaniuk kell a vezetés színvonalának emelése érdekében a műszaki káderek feladatok szerinti elosztását.

A szovjet erdőipari erdőgazdaságok nem véletlenül bízzák terfeladataik végrehajtásának biztosítását, a rendelkezésre álló berendezések maximális kihasználását, a termelés ütemszerű és időbeni teljesítését, hanem termelésszervezési tervet készítenek. Ez a szervezési terv magába foglalja a fakitermelés egész technológiai képét: a munkák pontos megszervezését, az alkalmazandó munkamódszereket, a munkaerő és felszerelések helyes elosztását és maximális kihasználását. A termelésszervezési terv biztosítja, hogy a munkában ne következzenek be meglepetések, mert a feladatok pontos és jó elvégzésére már előre megtörtént minden intézkedés a gondos, körültekintő felkészüléssel.

Nálunk még sok a hiba ezen a területen. A helytelen programozás és szervezetlenség ez év őszén komoly lemaradáshoz vezetett a terv teljesítésében. Bebizonyosodott, hogy nem lehet a régi módon dolgozni. Nem elég a tervteljesítéshez az, hogy eddig is volt munkás, fuvareó mindig, most is lesz. A hamis optimizmizmus, amelynek nincs reális alapja, nem pótolja a termelés-tervezési tervet, amely naponként méri fel a feladatokat és tartalmaz intézkedéseket azok megoldására.

A Szovjetunió fakitermelése a termelési eszközöket a feladatok nagysága szerint összpontosítja. Nem tűrik a termelőerők szétforgácsolását.

Hazánkban is tettünk már kísérletet ennek az elvnek az érvényesítésére: a többfogatos, többgépes munkamódszer bevezetésére. Ennek dacára még nem kerül széles területeken megvalósításra. Üzemeink vezetői még nem ismerték fel a termelőerők

összevonásának nagy jelentőségét. A szovjet eredmények a fakitermelésben aláhúzzák a termelési eszközök összpontosításának fontosságát és ez kell legyen jellemző a mi fakitermelési munkánkra is.

A Szovjetunióban nagy gondot fordítanak a rakodók kérdésére is. Gondosan kiválasztják. Egész irodalma van a rakodó tervezésnek. Nagyon gondos tervet készítenek a rakodón alkalmazandó technológiára, hogy a rakodón belül az anyagmozgatást és így a költségeket a legkisebbre szorítsák. A rakodók megtervezésénél nagy figyelmet fordítanak az anyag elszállítására, a szállítóeszközök állásidejének csökkentésére. A rakodók kiépítésében nem ismernek sablont. Típussszervezések ugyan vannak, hogy a rakodók technológiájának kialakításához alapként tájékozódásul szolgáljanak, de minden esetben a helyi tényezőket döntően számításba veszik. A rakodók technológiájának kialakítását minden esetben a fa szállításmódja és azok a műszaki eszközök határozzák meg, amelyek rendelkezésre állanak.

Erdőgazdaságainkban a rakodók tervszerű kialakítására most történtek meg az első lépések. Sürgős feladatunk a szovjet tapasztalatok átvétele és alkalmazása. Sürgeti ezt a rakodói költségek nagyon magas volta, az egyenletes ütemű szállítás biztosítása, a rakodás megkönnyítése és meggyorsítása.

Az erdőgazdaságok gépesítését szervezeten és igen tervszerűen hajtják végre. A gépesített mintakerdőgazdaságok a pillérei a gépesítés végrehajtásának. A gépesítéssel a cél nemcsak egy-egy munkának, pl. a fadóntásnak a gépesítése, hanem az egész fakitermelés munkafolyamatának a gépesítése, mert csak a teljes gépesítés biztosítja a kellő termelési és gazdasági eredményt.

A Szovjetunió erdőgazdasága alkalmazta elsőnek a csörlőket. Első alkalmazása óta a legkülönbözőbb csörlők nyertek alkalmazást a szovjet erdőgazdaságban. A legkiterjedtebben az egy- és háromdobos csörlők vannak alkalmazásban. A csörlőkkel sikerült megoldani a faanyag rakodását és 800—1000 m-es távolságról kíméletes közelítést.

Hazai erdőgazdaságunkban a szovjet tapasztalatok nyomán kezdtük alkalmazni a csörlőket. Sok előnye [következtében használata egyre jobban terjed, azonban nemcsak a vontatásnál, hanem a közelítésnél is át kell vennünk a szovjet tapasztalatokat és erre a munkaterületre is ki kell terjesztenünk használatát, mert nemcsak az újulatot kíméljük meg vele, hanem a közelítést az időjárástól függetlenítjük.

Új technológia bevezetésében nagy gondot fordítanak a szakmunkások, műszaki káderek kiképzésére. A szalagszerű munkára való áttéréskor gondos tervet készítenek, hogy a munkához megfelelő képzettségű, állandó káderek álljanak rendelkezésre és kiküszöböljék az idénymunkásokat. Nagy gondot fordítanak a helyes bérezésre, haladó normák kialakítására. Kiterjedten alkalmazzák a felaprózott normák helyett az összetett, kiszélesített normákat.

Első kísérletek a tapasztalatok átvételére Sátoraljauhelyen, Lentiben, Bács-Kiskunban, Gánton, Recskén történtek kedvező irányt mutató eredménnyel. A normák kiszélesítésére, a dolgozók szakképzésére még további lépéseket kell tennünk.

A Szovjetunióban vágáshulladékokat vegyi feldolgozással hasznosítják. Meg kívánják szüntetni, hogy a favegyészet és a félgyártmányokat előállító faipar magasabb értékű faválasztékot dolgozzon fel, amikor a vágásterületeken nagymennyiségű hulladék marad vissza felhasználatlanul. Ennek a kérdésnek a megoldására a faipari vegyészett nagy mértékben fejlesztik.

A szovjet példa nyomán a Párt és a kormányzat nálunk is tervbevette a favegyészet megeremtését. A következő évben Tolmács az első favegyészeti gyárunk elkezd termelését, azutáni években pedig egymásután további gyárak épülnek.

II.

A Szovjetunióban a fakitermelés gépesítésére sok kitűnő gép áll rendelkezésre. Ezekből a gépekből a KT—12-es közelítő vontató és a Janwarecz rakodódaru 2—2 mintapéldánya hazai erdőgazdaságainkban is dolgozik.

A KT—12. vontatót 1948-óta tömegesen gyártják a Szovjetunióban és kiterjedten alkalmazzák. Láncotalpas futószerkezete nagy felületen fekszik fel a talajra és így súlyelosztása igen kedvező. Ez lehetővé teszi, hogy átázott, vagy laza talajon is könnyen tudjon mozogni. Fagáz motorja, amelyhez 18—20%-os nedvességet tartalmazó fakockákat lehet felhasználni, lehetővé teszi a vágáshulladékok felhasználását, s az üzemanyag könnyű biztosítását. A traktor súlya 5,500 kg, vonóereje 2 km sebes-

1. ábra.

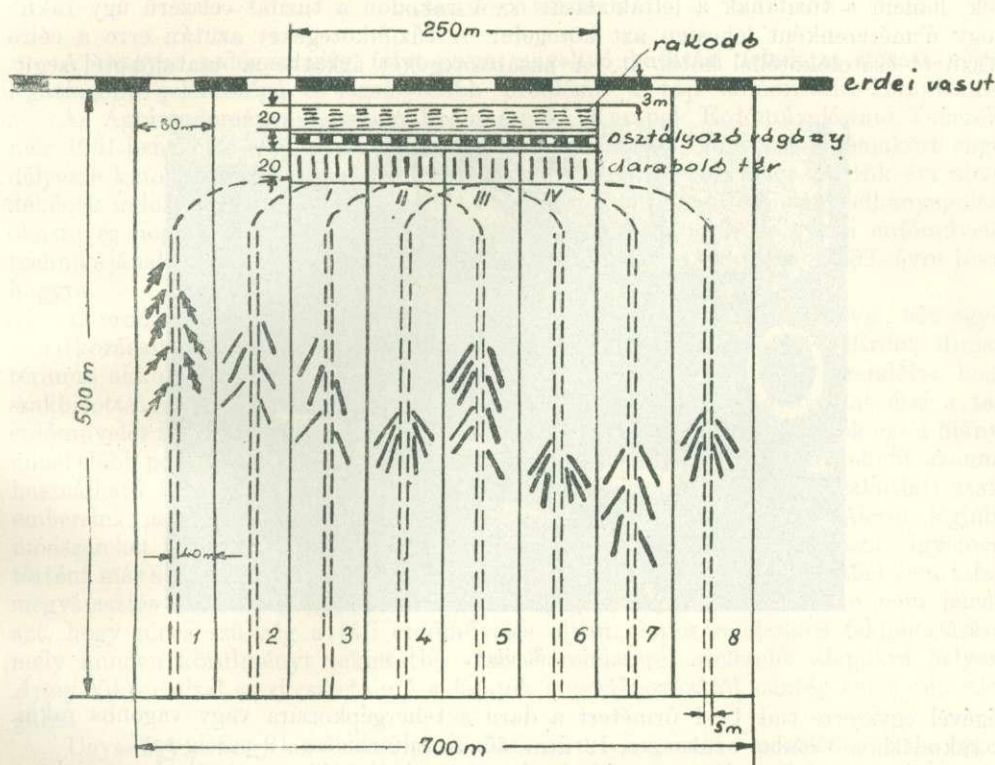
ségnél 3.100 kg. Egy-egy alkalommal mintegy 5 m³-rel terhelhető, óraterjesítménye 4—5 m³. 40—50 m gyűjtőkötéllel rendelkezik, ez biztosítja, hogy a vontatóutakról a faanyag összecsrőlözhető anélkül, hogy a vágásterületet kellene a traktornak összejárnia. A traktor számára 5 m széles közelítő utat célszerű előkészíteni. A vontatóutak előzőleg tuskótlanítani kell. A vontatóutak meghatározásuk a döntés munkáját is. A csörölözés meggyorsítására feltétlen szükséges, hogy a vontatóutakhoz legközelebb eső fák 10—20, a távolabb fekvők 30—45°-os szögben legyenek döntve.

Hazai erdőgazdaságainkban kezdetben idegenkedtek a vontató gyakorlatba-vételétől. Nem alakították ki a vele való legjobb munkamódszereket, így teljesítménye alig érte el a 25 m³-t. Az elmúlt ősz nagy szállítási során azonban, kialakították a vele való legjobb munkamódszereket és teljesítménye naponta elérte a 40—50 m³-t, sőt több ízben a 70 m³-t is. Baranya megyében pl. 1500 munkaóra alatt, több mint 3400 m³ faanyagot közelített ki, üzemköltsége m³-ként alig haladta meg a 11 Ft-ot, 1 tonna vontatásához 4—5 kg faanyagot használt fel.

A KT—12-es vontató termelékenysége: 1 pár ló munkájához képest 8—10-szeres. Nagy előnye, hogy a legnehezebb és legtöbb munkaerőt igénylő műveletet gépesíti. A szálában való fakitermelésnél nélkülözhetetlen munkagép, s a magyar eredmé-

nyek is igazolták azokat a nagy teljesítményeket, melyeket ezzel a vontatóval a szovjet erdőgazdaságokban elértek.

A KT-12-vel való munka legkedvezőbb technológiája az, ha a vágásterületet 80-100 m széles pásztákra osztjuk. Egy-egy pásztába készítünk tuskótlánítással 5 m széles vontató utat. A csörlőzés ugyanis a legkedvezőbb 40-50 m-es távolságokból. A daraboló teret például 700 m szélességnél 4 részre osztjuk, a bemutatott vázrajz szerint. Az egyes daraboló térra az 1-5 pásztákból, a kettesre a

KT₁₂ vel való munka technológiája

2. ábra.

2-6 pásztákból, a hármásra a 3-7 pásztákból, a négyesre a 4-8 pásztákból érkezik az anyag a vontatók segítségével. A feldarabolás után az osztályozó vágánnyal a méretnek, minőségnek, választéknak megfelelő máglyába kerül az anyag. Innen történik azután a továbbszállítás erdei vasuttal vagy tehergépkocsival.

A Janwarecz-daru a rakodás munkáját gépesíti. Hazánkban különösen nagy jelentősége van a Janwarecz-darunak, mert a rakodás ma is legnagyobb részben kézierővel történik és csupán néhány újítás igyekezett megoldani ezt a nehéz kérdést. A rakodás nagy erőfeszítést és sok erőt igényel. Egyike a legkevesebbé termelékeny erdőgazdasági munkának. A daru nemcsak emelő, hanem forgómozgást is képes végezni, 180°-os szögben is el tud fordulni. A darut toronyfülkéből irányítja a vezető, így az időjárástól függetlenül dolgozhat, a gép egyformán alkalmas mind a tehergépkocsik, mind a vasúti kocsik megrakására.

A darut 5—7 főből álló brigád szolgálja ki. Teljesítménye egy műszak alatt, jó munkaszervezéssel, meghaladja a 100 m³-t. Hazai viszonylatban legnagyobb teljesítmény 70—80 m³ volt. Ez a kicsi termelékenység szervezatlenséggel magyarázható: vagy nem áll rendelkezésre elég fa, vagy a vagon hiányzik. Mivel a munka termelékenységét az emelt rönk nagysága befolyásolja, rönkfogó ollókkal és más bekötőberendezéssel biztosítani kell, hogy 3—4 m³-t emelhesen egyszerre a daru.

A Janwarecz-daruval nagymértékben meg lehet gyorsítani nemcsak a rönknek, hanem a tűzifának a felrakódását is. A rakodón a tűzifát célszerű úgy rakni, hogy úrméterenként lehessen azt kötegelni. A tűzifakötegeket azután erre a célra készített csatolókötéllel kötik át. A hasábkötegeket átkötve a csatolókötél segít-

3. ábra.

ségével egyszerre tud 1—1 úrmétert a daru a tehergépkocsira vagy vagonba rakni. A rakodáshoz 3 ember szükséges, 12 úrm. tűzifa felterhelése 19 percig tart.

A Janwarecz-daru meggyorsítja a munkát, lerövidíti az autók hosszadalmas álldogálását, csökkenti a munkaerőszükségletet és mentesíti az emberi munkaerőt a nagy erőfeszítést kívánó munkától. Nagyon szükséges, hogy hazai erdőgazdaságaink rakodóin minél több ilyen kitűnő gép álljon rendelkezésre.

A Szovjetunió erdőgazdaságának a fakitermelésben elért tapasztalatai és eredményei már sok ösztönzést adtak hazai erdőgazdaságunk számára. A lenti, bolyi, debrecen-bocskai kert, visegrádi, bács-kiskunmegyei, sátoraljaújhelyi, recski, ravazdi, csepregi, gánti eredények, amelyek a szálában való fakitermelés területén születtek, azt igazolják, hogy a szovjet tapasztalatok nálunk is eredményesen használhatók fel, azért következetesen és bátran kell ezeket a módszereket átvenni és alkalmazni, az új győzelméért harcolni.